

BUITEN

3^E JAARGANG N^O. 6.

ZATERDAG 6 FEBRUARI 1909.

Foto Mej. A. Beerding.

WEST-FRIESLAND'S OUDE HOOFDSTAD. DE HOOFDTOREN TE HOORN.

INHOUD:

EEN SPOOKHUIS IN H—SHIRE, UIT HET ENGELSCHE, DOOR A. F. L'ANSON (VERVOLG)	BLZ. 62
HET BURGER-WEESHUIS TE AMSTERDAM, DOOR R. H. HERWIG, (SLOT) GEÏLLUSTREERD	BLZ. 64—67
UIT LIMBURGSCHE ZUIDOOSTEN, DOOR A. F. VAN BEURDEN	BLZ. 66
WEST-FRIESLAND'S OUDE HOOFDSTAD, DOOR D., GEÏLLUSTREERD	BLZ. 61 EN 68
HELDERSCHE VLETTERLIEDEN, DOOR W. J. M.	BLZ. 69
SPINNEN ALS LUCHTSCHIPPERS (VERVOLG), GEÏLLUSTREERD	71
ROBBENVANGST, DOOR W. J. M.	72

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

Bij iedere rubriek wordt gelegenheid voor correspondentie opengesteld en gelieve men vragen aan de Redactie te richten.

Fraaie foto's zullen gaarne ter beoordeling ontvangen worden. Te adresseeren aan de Redactie of aan de Uitgevers. De inzender verzuijme vooraf niet duidelijk zijn naam en adres te vermelden; ook achter op de foto's.

Van tijd tot tijd zullen prijsvragen voor de beste foto's op een of ander gebied worden uitgeschreven.

De Uitgevers verzoeken beleefdelijk dit blad te noemen als men naar aanleiding van eene annonce, een aanvraag of een bestelling aan een adverteeraer doet.

Het auteursrecht voor den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de Wet van 28 Juni 1881, Stbl. No. 214.

EEN SPOOKHUIS IN H-SHIRE.

(Vervolg).

DEN volgenden Zaterdag kwam er een vriendin (Miss W.), die veel belang stelt in bovennatuurlijke dingen, twee dagen bij ons logeeren. Ook mijn zoon kwam over, daar hij belang in de zaak begon te stellen, toen hij vernam van deze verschijnselen en van de geluiden, die weder erger dan ooit begonnen waren. Vóór dien tijd had hij nooit iets willen weten van dingen, die aan het mysterieuze grensden en had zijn zuster er menigmaal om uitgelachen.

De tuindeur geeft toegang tot een groote, vierkante vestibule, waarop aan de eene zijde het salon uitkomt, en aan de andere zijde de keuken. Deze vestibule, die met palmen en rieten meubelen gestoffeerd is, wordt door ons veelal gebruikt als zitje, en daar zij in het midden van het huis ligt, zetten wij ons hier neer om te zien, of er dien avond ook iets zou voorvallen.

Ik heb nog vergeten te zeggen, dat we soms plotseling een geluid hoorden als van vele stemmen, die in koor zongen, wat van onder den grond scheen te komen; en dan weer een geluid, alsof vele stemmen gebeden opzeiden, eveneens onder den grond. Het zingen was zoo duidelijk, dat Hilda er de melodie van leerde en deze opschreef. Eén zang er van is geboekstaafd. Het „Amen” was bijzonder duidelijk verstaanbaar. Dan luidden er 's avonds soms kerkklokken. Ik moet even opmerken, dat ons kerkje zeer dichtbij ligt, doch het heeft slechts één klok, die niet te verwarren is met de klokken, waarvan ik hierboven gesproken heb.

Op dezen Zaterdagavond dan, was er een heel gezelschap bij elkaar; en daar mijne beide dienstboden erg opgewonden waren over den stand van zaken — daar zij beiden de monniken in den tuin meer dan eens gezien hadden, — verzochten zij mij óók in de vestibule te mogen komen zitten, wat ik hen gereedelijk toestond. De vestibule was goed verlicht, zoowel in het midden als in de gang, die van de vestibule naar de eet- en ontbijtkamer leidt, en ook op de trap was overvloed van licht. Voor het venster in de vestibule staat een groote sofa, waarop mijn bezoekster, Miss W. en ik zaten.

Plotseling riep een luide stem iets, wat ons allen deed opspringen, daar we dachten, dat iemand ons een poets speelde. Binnen een seconde rukte mijn zoon de deur open en keek naar buiten, doch zag noch hoorde iets. We gingen allen weder zitten en wachtten. Eenige seconden later zagen drie leden van het gezelschap een der monniken door den muur komen, en recht de vestibule doorgaan (waarbij hij langs verscheidene onzer bijna rakelings heenging), de gang af naar de deur der ontbijtkamer, waarin hij verdween.

Miss Hallam was de eerste, die opsprong en de gestalte achterna ging. Toen zij bij de deur der ontbijtkamer kwam, schrok ze

terug, en riep een van de dienstboden, die de gedaante de vestibule had zien afgaan en zei: „Zeg eens, wat je in deze kamer ziet?” Het meisje antwoordde: „O, ik zie den monnik in de deuropening staan (zij bedoelde inderdaad de deur, die van deze kamer toegang gaf tot de bovengenoemde wijn-bergplaats). „Hij staat met zijn rug naar ons toe”. En dit was precies hetzelfde wat Miss H. zag.

In de ontbijtkamer was geen licht aan; waar de gestalte stond, was een secretaire tegen den muur geplaatst; en daar de kastdeuropening blijkbaar verlicht was, stak de gedaante duidelijk af.

Eenige seconden later kwamen Miss H. en het meisje in de vestibule terug en na nog eenigen tijd over het vreemde gezicht, dat zij gezien hadden, gesproken te hebben, besloten wij naar bed te gaan. Het was toen half een. De meergemelde geluiden hielden den geheelen nacht aan, en hielden verscheidene onzer wakker. Het zingen leek veel dichterbij dan te voren, ja, zoo dichtbij, dat het leek, of het in de vestibule gedaan werd. Ook het bidden hoorden we van tijd tot tijd. Mijn zoon was er werkelijk van ontgaan, daar hij alles hoorde, hoewel hij nooit iets vreemds zag.

Den volgenden dag (Zondag) besloot mijn zoon te onderzoeken, of er ook onderaardsche gangen waren. Als men de tuindeur uitkomt, ziet men een klein straatje en van dit straatje leidt een stoep naar den tuin, die op een helling is aangelegd. Na verscheidene steenen uit het plaveisel gehaald te hebben, groef hij een heel eind in den grond, doch daar hij niets vond, dat hem aanleiding gaf te veronderstellen, dat er een onderaardsche gang was, gaf hij het op en ging zitten lezen. Toen hoorde hij als 't ware een leger van menschen, die met houweel en schop onder den grond aan het werk waren. Gedurende den tijd, dat hij werkte en zat te lezen, was er niemand anders dan hij thuis.

Toen wij van een rijtoer thuis kwamen, besloten wij allen weder in de vestibule te gaan zitten en evenals tevoren de wacht te houden.

Miss W. (onze gast), Miss Hallam en mijn dochter Hilda stonden bij de deur te kijken, toen Miss Hallam plotseling een hand op haar schouder voelde leggen, die er zwaar op drukte. Meenend, dat iemand zijn of haar hand op haar schouder gelegd had om haar aandacht op iets te vestigen, vroeg zij ons dit — doch bevond enkel, dat niemand onzer haar aangeraakt had. Onmiddellijk daarop zag zij een vreemd licht in den tuin, en zag zij den monnik den tuin afgaan, tot hij aan haar blik onttrokken werd. Zij was er nu zeker van, dat een der monniken haar schouder aangeraakt had, terwijl hij door de vestibule naar den tuin ging; en toen zij zich later ontkleedde, vroeg zij Hilda eens te kijken naar de plaats, waar zij de hand gevoeld had. Er was een roode plek, alsof er vingers hard op gedrukt hadden, en deze plek bleef er verscheidene dagen; ik zelf zag haar.

Na dit laatste voelden wij meer dan ooit de behoefte aan hulp van de zijde der wetenschap, om te ontdekken, wat de oorzaak was van deze rustverstoring in ons huis. Een vriend, die lid is van de Vereeniging van Psychisch Onderzoek, bood, toen hij van onze moeilijkheden hoorde, aan om over te komen, en den geheelen nacht te blijven opzitten. Hij kwam, en toen hij in den tuin ging, zag ook hij de vreemde lichten, en in huis hoorde hij de geluiden, doch hij was niet in staat méér te zien.

Het geheele gezelschap, behalve ik zelf, zat weder in de vestibule. Marjorie zag den monnik, dien ik te voren als donker beschreven heb, de ontbijtkamer uit- en de vestibule inkomen. Naar de wijze waarop hij zijn armen ophief, scheen hij aan de grootste wanhoop ten prooi. Op hetzelfde oogenblik zag zij, hoe er een vrouw voor hem gekniel lag, die hem ergens om smeekte — waarop hij iets ophief, dat op een bijl geleek en er haar verscheidene slagen mee gaf. Marjorie kon de doffe smak hooren, als de bijl neerkwam; doch, hoewel ze geboeid werd door deze vreeselijke daad, zag zij niet hoe het afliep, daar zij de oogen sloot om het niet te zien. Toen zij ze weer opende, schenen de beide gestalten zich voort te bewegen en recht de gang af te loopen door een gedeelte der vestibule en zoo het salon binnen. Ook Miss Hallam zag den wanhopigen blik op het gelaat van den monnik, toen hij uit de ontbijtkamer kwam, en, vrezende, dat er iets vreeselijks ging gebeuren, sloot zij de oogen en zag dus niet, wat er volgde.

Den volgenden dag keerde Marjorie naar haar eigen woning terug. Zij vertelde mij deze bijzonderheden zelf, en sprak er van als van „een vreeselijk drama op het tooneel” — zoo duidelijk was alles geweest.

Na dezen avond trachtten we allen zooveel mogelijk te vergeten, wat er voorgevallen was, daar onze wetenschappelijke vriend ons niet helpen kon. Doch iemand in het dorp vertelde ons van een clairvoyant, die ergens dichtbij woonde, en daar wij meenden, dat hij ons van eenig nut zou kunnen zijn bij het oplossen van het mysterie, verzochten wij hem bij ons te komen — doch zonder dat zijn bezoek resultaten had. Hij gaf ons echter den volgenden raad: „Laat al den rommel, dien ge in de ondergrondsche kast vindt, buiten in den tuin begraven.”

Den volgenden avond ging Miss Hallam de ontbijtkamer binnen, nergens aan denkende, en zag plotseling achter de secretaire het heldere licht schitteren, en den monnik daar staan met iets in de hand, dat op een spade geleek. Hij beduidde haar met gebaren, dat er iets weggenomen moest worden, en zeide met luide, heldere stem tweemaal: „Morgen, Zaterdag!” Daar het toen Donderdag was, begreep zij het bevel eerst niet; doch toen zij op de klok keek, zag zij, dat het even over middernacht en

dus natuurlijk Vrijdagmorgen was. Ze wist nu, wat haar te doen stond.

Zij en onze knecht daalden des Zaterdagmiddags in het gat onder de kast af en ruimden al den rommel op, dien zij naar buiten brachten en in den tuin begroeven.

Van dat uur af zijn er geen geluiden of andere verontrustende dingen meer in huis gehoord of voorgevallen (1) totdat mijne dochter Marjorie op den 22en overkwam om het einde der week bij ons door te brengen. Wat vreemd is, toen zij het salon binnentrad, huiverde zij, ging weer terug, en kwam naar mij op het hooiland, waar we allen druk bezig waren. Ik zei: „Wel, Marjorie, we hebben geen last meer gehad, sedert die rommel begraven is.” Haar antwoord verontrustte mij zeer, daar zij hier heelemaal niet zoo zeker van scheen te zijn. „Nu,” zeide ze, „ik heb nog altijd diezelfde vreemde gewaarwording, die ik altijd had, als ik het huis betrad.” Dien dag werd er echter niet meer over gesproken. We hadden veel pret bij het hooien.

Na het middagmaal gingen de jongelui 's avonds in het salon wat muziek maken. Ik zat op mijn geliefkoosde sofa in de vestibule en luisterde naar het zingen, toen Marjorie heel bleek het salon uitkwam. Een oogenblik lang zei ze niets. Toen was het eerste wat ze zei: „Ik heb daarnet het gezicht gezien van die arme vrouw, die dien avond zoo wreed behandeld werd in de vestibule, en ze keek me toch zóó treurig aan. Ze kwam binnen door den wand, juist op de plaats waar de ontbijtkamer grenst aan den wand van het salon, of dit zou doen, als de dichtgetimmerde wijnkast er niet was. Ik zag haar gezicht zóó duidelijk, dat ik 't zou kunnen nateekenen — groote, donkere oogen, en lang haar, dat over haar schouders ahangt.”

Het eenige, wat we bedenken kunnen, is, dat er in vroeger tijden iemand in dit huis door een monnik vermoord is. Marjorie denkt, dat hij de daad móést doen, te oordeelen naar de uitdrukking van zijn gelaat, toen hij op de vrouw los sloeg; en omdat zij het salon binnen gaat, gelooft zij, dat hij de daad daar volbracht. Marjorie denkt, dat er om gelooft is, wie het doen zou en dat het lot op hem viel.

Mijn dochter Marjorie is van haar kindsheid af min of meer „helderziend” geweest. Bij twee andere gelegenheden heeft zij bovennatuurlijke dingen gezien. Van het eerste oogenblik, dat we dit huis betrokken, heeft ze nooit in het salon willen zitten, doch ze dacht niet, dat het door geesten bezocht werd, en ook dacht ze er geen oogenblik aan, dat er iets tragisch in huis kon gebeurd zijn.

Een clairvoyant, die te Londen woont, logeerde kort geleden te L., en toen zij de bovengenoemde bijzonderheden van een vriendin hoorde, bracht zij zich gedurende eenige oogenblikken in trans, en zeide plotseling: „Ja, de man móét de vrouw vermoorden. Het is een mooie, donkere vrouw, met lang, donker haar en donkere oogen”. Ik moet er nog bijvoegen, dat Marjorie deze dame nooit gezien had, doch later, nadat zij het visioen der vrouw zelf gezien had, ontmoette zij haar en vertelde haar dit. De twee beschrijvingen kwamen volkomen overeen. Ik kan enkel zeggen, dat dit voor zoover ik deze kán nagaan, een trouwe beschrijving is van wat onder mijn eigen oogen voorviel.

13 Juli 1907.

(Was get.) A. F. l'Anson.

P. S. — Wat volgt is een voortzetting van de voorgaande gebeurtenissen, die ik bijgehouden had tot den 13en Juli 1907.

Ongeveer een week nadat Marjorie de vrouw het laatst gezien had, kwam mijn kleinzoon, E. C. hier eenige dagen bij ons doorbrengen. Daar hij niets van de vreemde gebeurtenissen, die ik heb trachten te beschrijven, afwist, zagen wij geen reden om hem niet in Marjorie's kamertje te laten slapen. Den eersten nacht sliep hij heel goed, doch den volgenden kon hij heelemaal niet slapen. 's Morgens aan het ontbijt vroeg hij: „Wie liep er toch van nacht op den overloop op en neer?” Wij antwoordden allen dadelijk, „Er is niemand uit zijn kamer geweest.” Toen ging hij voort: „'t Leek net, of er iemand uren lang in zich zelf pratend heen en weer liep. 't Leek wel of hij gebeden opzei. Ik stak mijn kaars op en keek op mijn horloge: het was toen half drie. Hoewel ik daarna mijn uiterste best deed om in te slapen, kon ik het niet, omdat ik het gevoel had, alsof er iemand in mijn kamer was, hoewel ik hem niet zien kon!”

Den 18en Juli kwam er een oude vriend, de heer S. G., dien we in geen vijf jaren gezien hadden, uit Zuid-Amerika (waar hij veefokker geweest was) over, en zou nu een paar dagen bij ons doorbrengen. Zoals men wel denken kan, had hij niets gehoord omtrent mijn wondere verhaal der gebeurtenissen. Na het huis te zijn binnentreden en ons begroet te hebben, maakte hij een vreemde opmerking. „Dit is een eigenaardig, oud huis. Toen ik het binnentrad, had ik net een gevoel, alsof er een geest rakelings langs me heen ging.” Ik merkte op: „Het is vreemd, dat U dat zegt, want in den laatsten tijd hebben we werkelijk last gehad van dergelijke dingen.”

Ik moet hier nog bijvoegen, dat de heer G. een groote, sterke man is, die zich niet licht iets verbeelden zal, daar hij een erg ruw leven in verschillende onzer koloniën geleid heeft. Ook hij kreeg Marjorie's kamer als slaapvertrek, en was heelemaal niet bang gestoord te worden door geesten. Wij gingen allemaal tegen

11 uur ter ruste. 's Morgens aan het ontbijt vroegen we hem hoe hij geslapen had, en hij antwoordde: „Ik viel dadelijk in slaap, maar werd plotseling wakker door een geluid op de corridor. Het was alsof er iemand van de trap viel. Ik stak mijn kaars aan en liep vlug naar de corridor om te kijken, maar er was niemand en iedereen was op zijn kamer en 't was overal rustig in huis.”

Den volgenden avond, toen hij naar zijn kamer ging, besloot hij zich niet te ontkleeden vóór het geheele gezin tijd had gehad om in bed te komen. Dit deed hij voor 't geval iemand mocht trachten hem een poets te bakken.

Omstreeks denzelfden tijd als in den voorgaanden nacht hoorde hij een gerucht; hij nam zijn kaars, ging naar de trap en bleef staan kijken. Hoewel hij niemand zien kon, had hij een gewaarwording, alsof er iemand langs hem heendrong, en daarna hoorde hij een geluid, alsof er iemand van trap tot trap viel en met een smak beneden in de vestibule belandde. Hij liep naar beneden, de vestibule in, om te trachten de oorzaak van al dit lawaai te vinden, doch tevergeefs. Het was zoo luid geweest, dat hij verwachtte, dat allen in huis er door gewekt zouden zijn en hun kamers zouden uitkomen om te zien, wat er aan de hand was. Doch niemand anders had het gehoord, en allen bleven in hun kamer.

Mr. G. bracht vijf nachten op die kamer door en elken nacht hoorde hij hetzelfde. Op zekeren nacht, toen hij juist zou inslapen, voelde hij, hoe twee handen zijn hoofd stevig beet pakt, en hem op zijn kussen neerdrukten. Dit gaf hem de overtuiging, dat er iemand zijn kamer was binnengekomen en hem een poets wilde bakken. Zoodra hij zich weder bewegen kon, sprong hij op om te zien wie dat gedaan kon hebben. Zijn kaars brandde, doch er was niemand in zijne nabijheid. Hij voelde zich toen te zeer ontzenuwd om nog aan slapen te denken; daarom kleepte hij zich aan en ging in den tuin, waar hij bleef, totdat wij 's morgens op stonden. Aan het ontbijt vertelde hij ons, wat er gebeurd was. Nog dienzelfden dag vertrok hij naar Londen.

Kort daarna kwam hij weder een paar dagen bij ons doorbrengen, terwijl mijn zoon en schoondochter er ook waren. Ik vroeg hem toen naar de kleinste bijzonderheden van zijn wederwaardigheden gedurende zijn vorig bezoek, en ik schreef ze op, zooals hij ze mij vertelde, zoodat ik er voor kan instaan, dat, wat hier staat, de zuivere waarheid is. Een ding moet ik opmerken: hij weigerde pertinent nogmaals in dezelfde kamer te slapen, en gedurende zijn tweedē bezoek gebeurde er niets buitengewoons.

Daar Hilda en Miss Hallam een paar weken naar den zeekant waren, was ik alleen in huis met één dienstbode, daar wij ze om beurten een paar weken vacantie gaven. Er viel niets voor, dat onze rust verstoorde. Hilda en Doris kwamen den 13en September 1907 thuis; en daar ze nu flink uitgerust waren en hun gezondheid niets te wenschen overliet, wilde ik het bekende onderwerp maar liever laten rusten. Aan Hilda vertelde ik niets van wat mr. G. ondervonden had, maar wel aan Doris.

Terzelfdertijd verzocht ik haar dringend het mij dadelijk te vertellen als ze iets bovennatuurlijks zag of hoorde, en er Hilda niet over te spreken of dit onderwerp aan te roeren waar zij bij was. Dit beloofde ze mij dadelijk en hield er zich aan ook.

Wij moeten nu overslaan tot den 10en December, daar er in dien tusschentijd niets voorviel. 's Avonds omstreeks 9 uur keerden Hilda en Doris terug van een bezoek aan het koetshuis, toen er plotseling twee der monniken verschenen op het pad, dat naar den ouden taxis-boom voert. Zij waren nu duidelijker zichtbaar dan ooit, daar het helder maanlicht en er geen wolkje aan de lucht was. Doris kwam dadelijk naar binnen en verzocht me mee te gaan kijken, daar zij er zeker van was dat ik ze nu wel zou kunnen zien. Ik ging mee, en zij kon ze nog zien, doch ik niet. Wij gingen recht op den boom toe, doch beiden verdwenen toen in de richting der weide. Doris meende toen, dat Hilda ze niet gezien had, daar zij er haar niet opmerkzaam op gemaakt had.

Een paar dagen later kwam Marjorie over, om bij Hilda te blijven, daar miss Hallam te Londen op bezoek en ook ik van huis was. Toen vertelde Hilda aan Marjorie, dat zij de beide monniken gezien had op het pad dat naar den taxis-boom leidt. Zij zei dat Doris bij haar was, maar „dat zij geloofde dat Doris ze niet gezien had”.

Van tijd tot tijd merkten wij op hoe er iets bijzonder vreemds plaats greep met het slot van de salon-deur. Meerdere malen werd de deur op slot bevonden, als niemand den sleutel aangeraakt had.

Op den 1en Januari 1908 was ik het eerst van allen beneden, en daar ik den vorigen avond een boek dat ik noodig had, in het salon had laten liggen, ging ik zooals gewoonlijk zelf de deur ontsluiten — doch vond haar op slot, terwijl er geen sleutel aan den buitenkant in de deur stak. Ik ging naar de dienstmeisjes en vroeg of zij hem eruit genomen hadden? Beiden zeiden: „neen, gisterenavond hebben wij de deur niet afgedraaid en we hebben ook den sleutel niet gezien”. Bij nader onderzoek werd er bevonden, dat de sleutel aan den binnenkant in het slot stak. Wij gingen toen naar buiten in den tuin en keken door het venster naar binnen. Het raam was goed gesloten, met de knip erop, doch door er een mes tusschen te steken, kregen we den knip los, en Doris klom naar binnen en deed de deur van binnen open.

(Slot volgt).

1) Dit eerste gedeelte van het verhaal werd geschreven op den 13en Juli 1907. Na dien datum vielen er weder nieuwe dingen voor, zooals later verhaald wordt.

HET BURGER-WEESHUIS TE AMSTERDAM.

(Slot).

Voor we het Weeshuis verlaten, willen we nog een en ander over de algemeene inrichting mededeelen. Een Commissie uit het Burgerlijk Ambestuur beheert het Burger-Weeshuis. De dagelijksche leiding berust bij den Directeur, in zijn arbeid bijgestaan door de verschillende hoofden der afdelingen.

Elk Amsterdammer, die de laatste vijf jaren in deze goede stad gewoond heeft, kan zich tegen betaling van / 1.50 laten inschrijven. Deze luttel som waarborgt hem bij vroegtijdig overlijden een goede verzorging voor zijn kinderen. Eventueel mogen

de kinderen den leeftijd van zestien jaar nog niet hebben bereikt. „Bij opneming in het Gesticht wordt het kind aan een geneeskundig onderzoek onderworpen; vervolgens behoorlijk gereinigd en gekleed naar de bestaande regelen.

Na de opneming wordt zorg gedragen, dat de nalatenschap der ouders tot effenheid wordt gebracht.

Het erfdeel der kinderen ingevolge de Wet aan het gesticht, belegd. De inkomsten worden voor de verpleging, voor ter gemeetkoming in, of vergoeding voor de verpleging, voor zooveel de kosten jaarlijks per hoofd worden berekend. Het overige wordt belegd en met het kapitaal bij meerderjarigheid uitgekeerd.

Kleinoodiën worden bewaard en bij het verlaten van het Gesticht afgegeven.

Over de kleeding zullen we niet uitweiden. De bovenkleeding is bekend genoeg. Ingeval zwakte of bijzondere lichaamsgesteldheid zulks vereischen, wordt bij de onderkleeding van het normale afgeweken.

Het voedsel, van de beste grondstoffen bereid, is eenvoudig van aard en wordt in overvloed verstrekt. Dagelijks wordt vleesch voorgezet, met groenteaan en aardappelen als middagmaal. 's Morgens wordt er ontbijt gegeven, bestaande uit brood met boter, waarbij koffie. 's Middags ten 12½ ure het middagmaal, ten 4 ure een boterham en 's avonds het avondeten, bestaande uit brood of gekookte melkspijis.

Als regel blijven de kinderen tot hun twaalfde jaar in de kinderafdeling, om daarna in de jongens- of meisjesafdeling ondergebracht te worden. De laatste afdelingen zijn streng gescheiden, niet alleen de kleinen hebben een afzonderlijke speelplaats, ook de jongens en de meisjes, zoodat voldoende gelegenheid voor openluchtspelen enz. geboden wordt. Trouwens zonder die ruime binnenplaatsen zouden de verschillende vertrekken het met heel wat minder lucht en licht moeten stellen.

Gewoonlijk worden de weezen ontslagen in Mei, nadat ze hun zoste jaar volbracht hebben. Ze krijgen dan een behoorlijke uitzet mee en kunnen na verloop van zekeren tijd nog een som gelds krijgen, zoo hun gedrag tenminste geen reden tot klagen geeft.

Op dit oogenblik zijn er een 140 weezen, waarvan 110 in de inrichting verpleegd worden.

Dat getal is natuurlijk niet altijd gelijk geweest. Het aantal verpleegden was het grootst in 1664, toen het 1000 bedroeg.

't Behoefte geen betoog, dat het Weeshuis al spoedig na de oprichting te klein bleek. Haesje Claesdochter, in 't Paradijs, toch „van den Heere met groote tijdelijke middelen gezegent”, verschaftte nog slechts plaats aan een 7 of 8-tal ouderlooze schapen, zooals we boven reeds opmerkten. De nobele vrouw „bezittende eenige huisjes in de Kalverstraat, omtrent de Kapelle der Heilige Stede, bij of op de plaatse, waar, in 't begin der zeventiende eeuw, het Huis de Goude stond, welk, sedert de Herberg De Keizers Kroon geworden is, besloot, omtrent den jare 1520, dezelve te doen dienen, tot huisvesting en opvoeding van zeven of agt arme Weeskinderen, over welken zij het opzicht gaf aan Teunus Sweerszoon.”

Foto Aug. Staf.

HET BURGER-WEESHUIS TE AMSTERDAM.
BINNENPLAATS VAN DE MEISJES-AFDEELING.

Foto Aug. Staf.

HET BURGER-WEESHUIS TE AMSTERDAM.
BINNENPLAATS VAN DE JONGENS-AFDEELING. ONDER LEIDING VAN DEN HEER STAM,
HOOFD DER SCHOOL, VERMAKEN DE KINDEREN ZICH HIER MET HET KORFBALSPEL.

Die edele daad dezer achtenswaardige vrouw legde den eersten steen voor de grootsche stichting. Ze verdient te meer waardeerding, omdat ze geschiedde in een tijd, waarin de weezenverzorging nog op zeer lagen trap stond. Immers in de zuidelijke provincies werden de weezen nog in het openbaar bij afslag uitbesteed, waarbij de arme schapen zelve tegenwoordig moesten zijn, opdat ieder kon zien, welke waarde ze hadden. Bijna dus zooiets als een slavenmarkt.

Reeds in 1524 bleek eenige vertimmering noodig, nadat de stedelijke overheid zich een jaar te voren het lot der stichting had aangetrokken, door het uitvaardigen eener ordonnantie op de opnemng van kinderen in dit „huis, waarin arme weeskinderen worden onderhouden bij handreiking van goede menschen.”

In 1561 werd 't huis de Gouwe tot Weeshuis ingericht. Toen in 1580 meerdere en betere ruimte verkregen werd door de overeenkomst in 't vorig jaar gesloten met het St. Luciën- en het Karthuizer klooster, werden de weezen overgebracht naar het gebouw van het eerstgenoemd klooster, 'twelk zich bevond ter plaatse, waar zich nu de meisjesafdeeling bevindt.

Dit gebouw had een uitgang in de Kalverstraat en een in de St. Luciënsteeg. Voor eerstgenoemde uitgang werd in 1581 de fraaie poort opgetrokken, waarop de versregels van Joost van den Vondel staan:

„Wij groeien vast in tal en last, Ons tweede Vaders klaagen.
„Ay, ga niet voort door deze poort, Of help een luttel draagen.”

In 1632 werd het gebouw, vroeger behoorende aan het Oude-Mannen en Vrouwengasthuis, aan het Burger Weeshuis overgedragen, en ingericht tot huisvesting voor jongens. Het voormalig Klooster en het priesterhuis werden afgebroken en daarvoor de gebouwen in de plaats gezet, waarin nog heden de meisjes worden verpleegd.

Door het wegbreken van eenige huisjes bekwam men toen in de St. Luciënsteeg de noodige ruimte, om de in deftigen stijl opgetrokken poort te bouwen. Dat geschiedde in het jaar 1634. Voor dien tijd was daar ter plaatse de bierbrouwerij, een stal met 20 stuks melkkoeien, de vertrekken voor de bereiding van boter en kaas, alsmede de slachtplaats voor het vee.

Natuurlijk hebben in den loop der jaren nog steeds weer veranderingen plaats gehad. Het tegenwoordige gebouwencomplex vertoont heel wat afwijkingen met dat, hetwelk op de gekleurde plaat, in het Weeshuis berustende, voorkomt en waarop de inrichting in de jaren tusschen 1621 en 1634 in vogelvlucht staat afgebeeld. Ook de teekeningen van Wagenaar geven geheel andere gebouwen, dan de tegenwoordige. Zelfs in de laatste jaren is nog veel veranderd om een en ander maar in overeenstemming met de eischen van den tegenwoordigen tijd te brengen.

Gelukkig beschikt het Burgerweeshuis over voldoende fondsen, om de verpleging der weezen naar hehooren te doen plaats vinden. De vaste goederen onder Sloten, Nieuwer-Amstel en Ouderkerk gelegen, werpen ruime inkomsten af. Dan bezit het Weeshuis aanzienlijke vaste goederen in deze stad o. a. eenige huizen grenzende aan het gesticht en talrijke gebouwen in de N. Looiersstraat en andere straten in die buurt.

De buitenbezittingen zijn nog overblijfselen van de goederen die bij de overdracht van het St. Luciën en het Karthuizer klooster in 't bezit van het weeshuis kwam. Die bezittingen waren eertijds veel grooter. In de slechte tijden van het begin der negentiende eeuw zijn daarvan echter vele te gelde gemaakt. Met de overneming van de bezittingen van bedoelde kloosters nam het Weeshuis de verplichting op zich de monniken en nonnen levenslang te onderhouden. De laatste monnik van het Karthuizer klooster stierf in 1614, de laatste non in 1633. Regenten hadden toen voor dat onderhoud te zamen 57604 gulden en 15 stuivers betaald.

De huizen in de stad, gelegen in de buurt van de N. Looiersstraat en omgeving zijn in de jaren 1680 bij den uitleg der stad voor rekening van het Weeshuis gebouwd.

Natuurlijk waren de geldmiddelen niet altijd in een gunstigen toestand. Soms was het een heele moeite om rond te komen, dan weer kon het Weeshuis zelfs geld aan de stad leenen. Natuurlijk steekt ook hier de Fransche tijd niet erg gunstig uit!

Het gesticht mocht zich — we zagen het reeds — al vroeg in de vaderlijke zorg der overheid verheugen. En met de uitbreiding en het grooter wordende aantal weeskinderen werden steeds nieuwe middelen bedacht om de financiën in evenwicht te houden. In 1533 werd aan het Weeshuis toegestaan

met het *derde bord* te mogen omgaan in de Nieuwe Kerk en in de Heilige Stede. Dat recht had vroeger aan de Leprozen behoord. Ook verwierf het toen reeds het recht om wekelijks een *bede met de schelle* bijlangs de huizen te houden. In 1564 kwam daarbij nog een jaarlijksche *bede met de schotel* of *schaale*. In 1566 werd het Weeshuis ter gelegenheid van „'t groite ende miserable inconvenient, den Weeskinderkens overkomen” (zie beneden) een extra bijdrage uit de Stadskas van honderd ponden Vlaams toegestaan. Ook in 1575 kreeg het een extra *bede* van de gemeente.

Het groote bezit kwam — we zagen het reeds — in 1579 toen bij de verandering van de Regeering, de kloostergoederen aan het Weeshuis werden overgedragen. Ook de huizen gebouwd bij de uitlegging „over de Prinsengraff”, waarvoor de stad in 1670 de grond geschonken had, zouden later voor de inrichting een mooi kapitaal vormen. Daarbij bezat het Weeshuis reeds eenige huizen in de Kalverstraat en was in 1579 eigenaresse van de meergenoemde Kapelle, daar ter plaatse, geworden.

In de 17de eeuw was nog bepaald, dat twee derde van de winst door de schouwburg behaald, ten voordeele der weezen besteed moest worden. Natuurlijk werd het gesticht meer dan eens bij testamentaire beschikking bedacht. Daarbij had het in 1578 uit het zilverwerk der Nieuwe Kerk een dotatie van f 2000 bekomen. In 1610 kreeg het het overeenkomstige aandeel in een legaat van f 140.000, door de vrouw van Willem Barentsen aan de Godshuizen in Amsterdam vermaakt.

Bij een besluit van 1574 was nog bepaald, dat elk die het burgerrecht wenschte drie gulden aan het Weeshuis betalen moest. Voor de herbouwing van 1561 had men de gelden gekregen door middel van een loterij, waarvoor in '59 of '60 op naam van Koning Filips II octrooi verleend was.

Natuurlijk bleef het Weeshuis in al de jaren van zijn bestaan niet voor rampen gespaard. In 1603 stierven er b.v. een 300 kinderen aan de vreeselijke pestziekte, terwijl diezelfde ziekte in 1664 opnieuw een groot aantal slachtoffers eischte. Misschien herinnert daaraan nog het beeldje van een pestlijder, dat bij een der opgravingen gevonden werd en nu nog in het Huis bewaard wordt.

Al zeer eigenaardig was de bezoeking van 1566. Verschillende schrijvers als Wagenaar, P. C. Hooft en D. P. Pers maken in hun chronieken daarvan vermelding. Wagenaar zegt ervan:

„Omtrent den aanvang dezes jaars, werdt een groot deel der kinderen in 't Weeshuis dezer Stede, knegtjes en meisjes, wel tot zeventig toe, bevangen van een zonderlinge kwaale, die, bij de meesten, zoowel Roomschen als Onroomschen, voor bezetenheid werdt aangezien. De kinderen zelve schenen hun bezoeking ook aan de werking van booze geesten toe te schrijven. Men vondt er, die zeiden, *dat zij, zo al de bergen met zwaarden bestoken waren, gaarne van boven door de punten dwaalen wilden, als zij, daarna, Gods aanschijn slegts in genade aanschouwen mogten.* Voorts klauterden zij, als katten, bij de wanden op. Een jongen zag, in 't huis van een beeldhouwer in de Kalverstraat, een steenen tafel van 't laatste oordeel, om hoog, aan den muur hangen, en gevraagd hebbende, *of hij 't er eens wilde afhaalen?* vloog hij bij den wand op, rakte

Foto Aug. Stuf.

HET BURGER-WEESHUIS TE AMSTERDAM. EEN DER SCHOOLLOKALEN.

er 't stuk af, en smeed het tegen den grond. Anderen klommen zoo gezeid werd, bij den tooren der Oude Kerke, naar boven tot aan de speelklokken, daar zij een wijle bleven zitten, tikkende met de knokkels op de klokken, en zingende: *Wij zullen hier niet van daan gaan, of Bametje zal in 't vuur staan.* Zij bedreven ook veel gebaars, aan de deuren van sommige vrouwen, die hen, zo zij zeiden, betoverd hadden; en verstonden door Bametje zekere Jacoba Jacobs dogter, anders Japikje Bamen, die men, van elders, weet, dat door hen en andere, beschuldigd wordt, als de oorzaak van de tegenwoordige bezoeken der weezen, waarom zij zig, eerlang, door 't Gerecht, deedt zuiver schouwen. Den schout Piet Pieterszoon scholden zij, om zijne wanstaltige lengte, voor eene Deventer Koek, en verweeten hem lelijke stukken, uit afkeer, zoo de Onroomschen meenden, van de vervolging der Gereformeerden, die hij omtrent deelen tijd, sterk zou gedreven hebben. Zij trokken, wijders, schrijft Hooft, gezigten zo helsch en averegts, dat de mannelijkste harten van die neep scheenen te bezwijmen. Zij spraken, met lispende tongen, vreemde dingen, en zelfs uitheemsche taalen. Zij scheenen zelfs, somtijds, de verborgenste gedagten te weten. En zekere jongen verklaarde, 't eenigen dage, aan een der Buitenmoederen, die de kinderen was komen bezoeken, dat zij, gelijk waar was, heimelijk vreesde, dat men haar van de trappen stooten zou. Zij verhaalden, somtijds, wat er op hetzelfde oogenblik elders, en zelfs in de Vroedschap, geschiedde. Laurens Jakobszoon Reaal heeft, ten opzichte van dit laatste aangeteekend, dat een der bezogte kinderen, tegen de Buitenmoeder, Trijn Gerrits, 't zij de voorgeselde of eene andere, die 't kind in deszelfs benaauwdheid vasthield, uitbarstende, zeide, uw zoon Jan Klaasz, Verwer in de drie Koningen, en sedert het jaar 1561, lid van de Vroedschap, zal naar den Haage reizen, en daar niets goeds aanregten; want dus is 't in de Raad beslooten. Hij voegt er bij, dat zij, toen 't lijden van 't kind wat afnam, zig, met hetzelfde, naar 't Stadhuis begaf, daar zij juist aankwam, zo als haar zoon, na 't scheiden van den Raad, de trappen aftradt, die zij vraagde, of hij naar de Haage reizen zou? waarop hij, ontstellende, bekende, dat hij 't van zins was. Zij, toen gezeid hebbende, dat het haar door dit kind ontdekt was, gaf zulks gelegenheid, dat de reis, die nu bekend was geworden, achterbleef. Voorts wordt getuigd dat deeze kinderen zeldzaam kwaad deden, dikwijls zeggende, wijzende naar om hoog, dat de groote Man hun zulks verboodt, of belette. Meermalen liepen ze naar 't water, als wilden ze er in springen; maar op de kant gekomen, bleven ze pal staan, zeggende, de groote Man verbiedt het ons."

De Fransche tijd bracht voor het Weeshuis, zooals we reeds opmerkten, geen gulden dagen. Het Gesticht leed, evenals alle zaken, onder de tierceering der staatsschuld en de algemeene achteruitgang. Weesjongens boven de 16 jaren werden naar Utrecht gezonden om ingelijfd te worden, bij het korps Koninklijke Kweekelingen.

't Was in dezen tijd, dat vele eigendommen te gelde gemaakt moesten worden. Zóó was het crediet der inrichting gedaald, dat een firma in 1812 het Huis geen laken meer wilde leveren.

Reeds bedroegen de kosten per Weeskind niet meer dan 74 cts. per dag, en toch wilden de Fransche overheerschers nog

verdere bezuinigingen invoeren. Door het krachtig optreden der Regenten werden de weezen gelukkig voor een hongerkuur bewaard. Eveneens gelukte het hun te voorkomen, dat het voorwaerd. Eveneens gelukte het hun te voorkomen, dat het voorwaerd. Eveneens gelukte het hun te voorkomen, dat het voorwaerd. Eveneens gelukte het hun te voorkomen, dat het voorwaerd.

Nog eenmaal werd het voortbestaan van het Weeshuis bedreigd. Bij Kon. Besluit was in het jaar 1822 bepaald, dat alle Weezen zouden worden opgenomen in de koloniën, door de Maatschappij van Weldadigheid opgericht, tengevolge waarvan de 400 verpleegden, kinderen van burgers dezer Stad, zouden moeten vertrekken naar een ver verwijderd oord, om daar met bedelaars, vondelingen enz. te worden opgevoed.

Door de trouwe zorg en de onvermoeide pogingen van het Bestuur werd dit gevaar echter afgewend, en wist men door bezuiniging en opoffering den noodigen onderhoud zou voorzien, tenmen in 't vervolg geheel in eigen onderhoud zou voorzien, tengevolge waarvan in 1825 het Gesticht van de toepassing van het Besluit werd ontheven.

Nog ruim een tiental jaren en het Burger Weeshuis zal zijn 400-jarig bestaan kunnen vieren. We hopen en vertrouwen, dat dit belangrijke feit in feeststemming herdacht kan worden. Dan dit belangrijke feit in feeststemming herdacht kan worden. Dan dit belangrijke feit in feeststemming herdacht kan worden.

Ten slotte onzen oprechten dank aan den Directeur, den heer G. A. Haringman, die zich wel de moeite wilde getroosten ons door de schoone stichting rond te leiden.

R. H. HERWIG.

UIT LIMBURGS ZUIDOOSTEN.

DE HEER BARTON OP HET GRONDBOEKKANTOOR.

PESCHKE.

WANNEER men te Susteren afstapt en bij het station over de lijn Oostwaarts den grintweg volgt, doorloopt men Limburg op zijn smalst. Rechts achter de hooge boomen ligt de aloude abdijkerk van Susteren, een monument uit lang vervlogen eeuwen.

En voor ons ligt een boschrijk terrein, bezet met boomen van allerlei slag, welig gegroeid op de lage broekgronden.

Daarin huizen in onbedwongen vrijheid fazant en berkhoen, houtduif en ekster, en besluispen buning en wezel het voor ons oog zorgvuldig verborgen vogelnest.

Verderop langs den weg, aan de hooge bazalten zuilen bij de grens van het gebied van H. M. Wilhelmina der Nederlanden, kronkelt een murmelend beekje over den kiezelbodem en weerspiegelt in zijn driftige wateren boom en struik met het scherpgeteekende wit der wolken en 't blauw der lucht.

't Is er prachtig wandelen op den zoelen Junimorgen, als de zon reeds vroeg moet strijden, om het te winnen van den witgrijzen nevel, die als een gazen zijden sluier over beemd en weide

rolt. Op een dier morgens gaan we door het gehucht Isenbruch met zijn groenwitte met hout doorschoten woningen, door Havert met zijn eigenaardigen toren, waarin de zandsteenlagen met den baksteen afwisselen als „doorregen spek”, zeggen de boeren — langs een paar oude kasteelen, wier glansperiode reeds lang voorbij schijnt — tot Höngen.

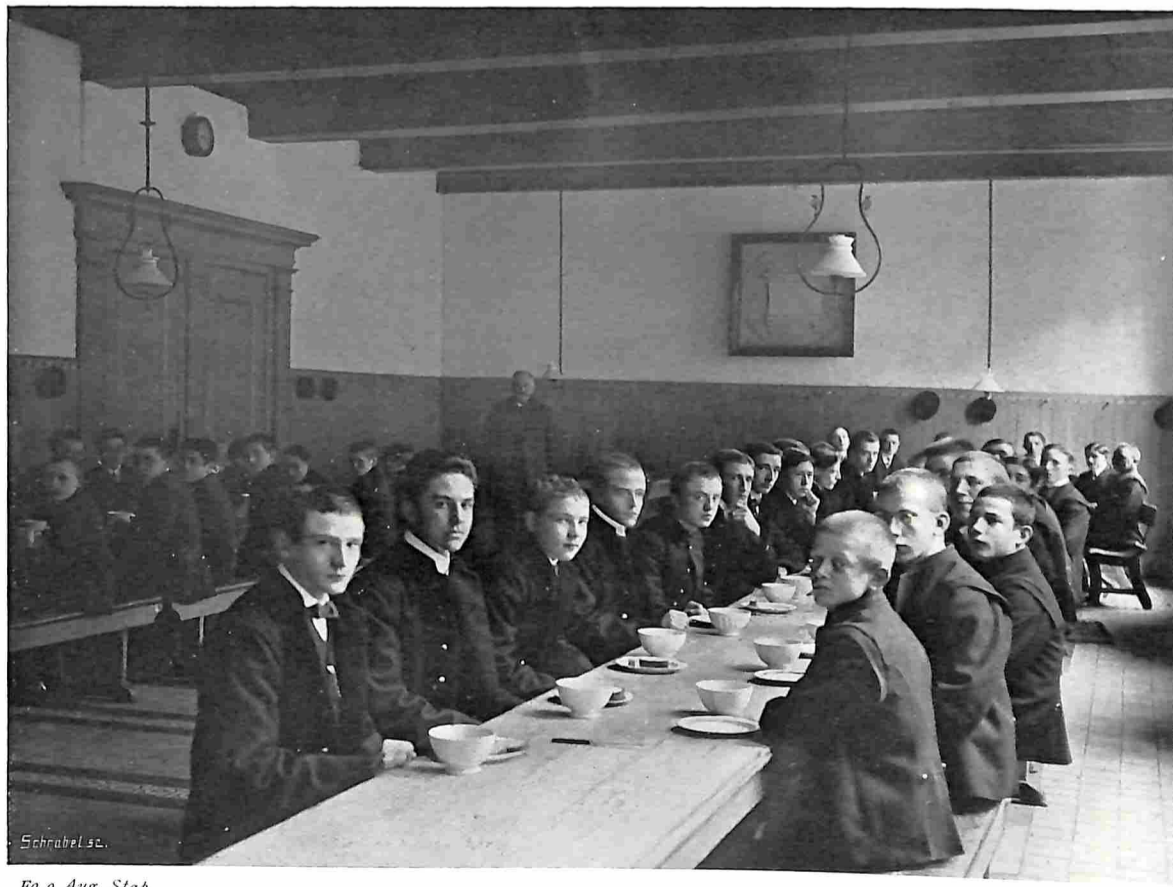
Daar daalt het terrein en vult een dicht bosch de laagte. Aan de andere zijde bij het kapelletje, waar steeds een groengerokte Pruisische commies de komenden en gaanden in 't oog houdt, rijzen op de hoogte de eerste huizen van de „Bird”.

Wij pleisteren daar bij den ouden papa Pasch, in de wandeling Peschke geheeten.

Hij is de eenige door de „Behörde” geautoriseerde kastelein van de Bird. 't Is een model-kereltje! over de tachtig jaar oud. Gaaf, proper, levendig, bewegelijk. Zijn glad geschoren gezicht is bewapend met een paar donkere oogjes, die in hun jongen tijd zeer gevaarlijk moeten geweest zijn voor 't schoone geslacht.

Iedereen weet, dat Peschke goed uit zijn „doppen” kijkt.

Ik had voor 't kadaster een tijd lang aan de grens een herziening en metingen te verrichten. Om het zeer boschrijk en heuvelachtig terrein had ik groote, bontbeverde

Ho. o. Aug. Stap.

HET BURGER-WEESHUIS TE AMSTERDAM. JONGENS AAN HET ONTBIJT.

bakens geplaatst, die van verre duidelijk afstaken tegen den donkeren achtergrond.

Aan ieder dezer bakens danste in die zonnige dagen een Hollandsch vlaggetje op de maat van den Duitschen wind.

't Is gemakkelijk te hooren, wat Jan Publiek zoo al over die bakens zegt.

De één ziet er de voorloopers van een spoorweg in, een tweede helt meer tot het graven van een kanaal over, een derde denkt aan een muur, om het smokkelen tegen te gaan, een vierde zegt, dat zij de richting van den nieuwen tram aangeven en zoo redeneert ieder op zijn eigen houtje. De één weet het nog beter dan de andere.

Ons Peschke echter had met zijn aangeboren scherpzinnigheid 't juiste te pakken.

„Det is vur 't grondjbook, neet, Herr?" 1).

Hij wist 't wel, want hij had dat vóór wie weet hoe lang geleden, „vlich 2) vur foefzig joar" al medegemaakt.

Ach ja, daar moest hij mij, „den Hollenger" van vertellen.

„Geer ziet jao doch ouch staatlicher Af en aanzetter" 3). Men kon zien, dat het oude mannetje nog vol geestkracht en leven zat en hij wilde laten hooren, dat zijn geheugen nog verre van verroest was. Zijn oude beschermer en vriend Barton van Sjtterd 4) deed hij in die geschiedenis als hoofdper oon optreden.

„Joa, Herr, de herr Barton, ich wol det ger 'm gekantjt hauwd 5). Dat war eine goewe 6) patroon" — een man van hoogen kom-af, met veel verstand. Hij was rentmeester „Verwalter" van famooze 7) guujer van hoog luuj 8)".

't Was een goede kennis van Peschke. Als hij op Ter Waamen, op Streitborg of op een der andere kasteelen moest zijn, pleisterde hij steeds bij hem op de Bird.

„Ich on (en) der herr Barton waore doe frussche 9) jonge kè-els 10), on veer gonge same op der jach".

De rentmeester had op een goeden morgen denzelfden weg gemaakt, als ik nu, en had Peschke inlichtingen gevraagd over de ligging, de waarde en gesteldheid van eenige perceelen, die veil zouden komen.

Peschke hoorde toen, dat de rentmeester naar 't Grondjbook-amt 11) te Euke (Aken) moest gaan.

„Det jing 12) neet wie noe mit 't Zügelsje 13) oder mit ville-sopee, mer te pè-ed 14) oder te foez euver Geilekirke.

DE REIS.

Heer Barton had de noodige bescheiden bij zich gestoken en trok van Peschke op Euke aan, om zijn „partzeel" in 't Grondboek „in te drage" 15). Aken was voor Peschke, en is nog voor alle Gulikschen en degene, die in 't Spaansch 16) en de Onderbanken 17) wonen, de stad.

Dit Mekka van alle grensbewoners werd na een langen en moeizamen tocht bereikt.

„On wèm geit den neet, Herr, zom Keunig va Spaanje, bi Michels, vur eine goowe 18) sjabouw 19) oder vur e goow das 20) kaffé"?

Herr Barton kende Euke als zijn vestjeszak. Hij was er als kind gekomen; als jongmensch had hij den Lousberg beklommen; als man had hij er zaken gedreven en was hij aan „'t Gericht" geweest.

Weinig trok hem dus nog op dien dag het Marschierthor, het Stadhuis, de Elizebrunnen aan — maar hij ging regelrecht op Michels in den Koning van Spanje aan, om dan naar de Prinzler Strasse zijn perceelen te gaan inschrijven. Hij trof bij Michels oude, machtige, Euker vrienden, die hem de hand drukten en uitnodigden aan te zitten.

Maar op de klok ziende, moest hij zich spoeden, om op het Amt 21) te komen en dra stond hij in de goote vestibule van het Rijkskantoor.

Links een deur, rechts een deur, een groote deur in 't midden vóór hem, een trap naar boven en deuren rechts en links in den zijgang! Nergens een opschrift! Herr Barton luisterde, hoorde dan eens hier kuchen, dan daar weer hoesten. Hij was voorzichtig, want niemand komt graag aan „een verkeerd kantoor". Maar de deur vóór hem stond op een kier. Hij trippelde er zachtjes heen, zag in een hoek een hoogen mijnheer op een verhevenheid, „een podium" zitten, en daar vóór, vijf, tien, ja wel dertig, veertig schrijvers zitten, werkend als machines in groote „grondjbookker". Herr, Jott weisz, waore der gein foepzig" — waren er geen vijftig! Herr Barton waagde het en ging binnen. De tachtig oogen der pannelikkers wenden zich schuinweg naar den indringer. De

Foto Aug. Stap

HET BURGER-WEESHUIS TE AMSTERDAM. MEISJES AAN HET ONTBIJT.

heer van 't Podium kijkt nu op, trekt een bedenkelijk gezicht. „Thür dicht", roept hij met een stem als een bazuin.

„Mer Herr, — onze Herr Verwalter Barton loot zich neet kommandiere op speziell van zoe ein schjinnaas van einen Assesser 22) oder Kataster-kameel 23) neet.

„Ich maak die neet dich," zei Barton, „ich han ze offe gevong" (gevonden)."

ER UIT.

Merr, Herr, dao hat geer 't schpeel goande. Den hoopman 24) spring van de podium aaf, roept de heele bende op, om aan Barton zijn brutaal antwoord betaald te zetten. Twintig, ja, dertig handen grijpen naar hem, de deur wordt geheel opengesmaakt en binnen tien seconden is Herr Barton met vliegenvlugheid naar buiten gekegeld. Hij begrijpt er zelf niets van, hoe hij zoo snel dáár komt; hij kooft inwendig van woede, raapt zijn hoed op, die hem nageworpen is en rent meer dan hij loopt, in zijn verlegenheid naar Michels terug, van waar hij gekomen is.

Zijne vrienden zitten er nog; zij vragen hem of hij nu al klaar is op 't Grondjbook"; joa, jao, zegt hij en kijkt „mer giftig" (kwaad) voor zich uit en broemt woedend.

„Dao zoot er noe, Herr, dè grosze Verwalter Barton, dè euvural bekinde hauw, alle grosze Herren kante bis zoem Excellenz Minister in Berlien! Dink toch ens, Herr, hè an de lof (buiten) gezat, d'roet geschmeete. — Hij zon op voldoening, op wraak.

DE WRAAK.

Neen, dat blijft zoo niet; hij vraagt pen en papier en schrijft een brief aan zijn vriend „Excellenz Minister in Berlien", en „'t waar eine groote breek mit vief seegel, Herr, die der fort-schikde" (wegstuurde).

Nu was alles een tijdje stil; het onweer echter broeide, en de storm, die zich van Berlijn naar Aken wentelde, en daar op het Kadasterkantoor en meer bijzonder op het Grondboek-podium hilde, sloeg enkelen met schrik en ontzetting.

Maar Barton „waar enne schlaue Konde, Herr", hij was een slimme klant. Hij wachtte een maand en trok toen weer met zijn papieren naar Euke, kwam weer bij Michels, weer op 't Grondjbookamt. En... De deur in de vestibule stond weer op een kier. Nu wist de Verwalter, waar hij zijn moest. Hij opent de deur. Alles op 't oude! De baas van 't spul op 't podium; de klerken allen aan 't schrijven, maar toch met één oog eerbiedig opziende tot den vreemden binnentredenden.

Nauw heeft de heer op 't podium hem in 't oog gekregen, of hij springt op en roept met forsche stem tot zijn personeel: „Aufgestanden ihr alle, dies ist der bewusste Herr!", hetgeen geschiedde.

En buigend als een knipmes komt de chef op Herr Barton af en vertelde „mit veul vieven on zessen" (met veel omhaal), dat ze zich vorige maal vergist hadden, dat dat buitenzetten niet gemeend, eigenlijk slechts een vergissing was, een „janz famooser Irrdom".

Herr Barton kijkt dat spel aan. Nu schijnt hij de baas te zijn. Hij geeft zijne papieren af met de volgende merkwaardige woorden:

„Ger alle, heur op mit dat gelammteir (klagen) en zit uch, draag mich die partzelle richtig in 't Grondjbook in, det zaag ich uch — of geer gaot auch aan de lof (licht, buiten). En noe" —

hier werd hij inwendig giftig (kwaad) — „war det einen irdom”? neet waor, zag-ter, „des geloge, zag-ter, „det war ein freche dommerie, zag-ter (zei hij).

„Mer wil ich, Dossing (Toussaint), Johann, Dominicus, Anton Barton, uch ens vertellen, wo hie de knoup (knoop) zit, en wao-veur det geer hie mit eur fiertig Pruuse noe eine kromme pokkel (rug) vur einen Hollenger maakt:

„Excellenz Minister is uch hiej aan eure kamizool gewest. Det zag-ter Herr, en toe gong-ter!

Alzoo vertelde mij 't oude Peschke, wonende te Bird onder Saeffelen, wijknummer 73.

A. F. VAN BEURDEN.

1) dat dient voor 't kadaster, niet waar, mijnheer; — 2) misschien; — 3) van den Staat aangestelde beambte, om de perceelen van en aan de eigenaars te brengen of landmeter van het kadaster; — 4) Sittard; — 5) gekend had; — 6) goed; — 7) groote; — 8) hooge lieden; — 9) frissche; — 10) kerels; — 11) kantoor v. h. kadaster; — 12) ging; — 13) tram; — 14) te paard; — 15) in te doen schrijven; — 16) gedeelte van Limburg tegen Pruisen aan; — 17) zuid-oostelijk gedeelte van Limburg; — 18) goede; — 19) jenever; — 20) tas; — 21) kantoor; — 22) bijlooper; — 23) kadasterlomperd; — 24) baas.

WEST-FRIESLAND'S OUDE HOOFDSTAD.

„DOODE steden” — zoo heeft Havard, een beroemd Fransch schrijver, ze genoemd, de steden aan de Zuiderzee: Medemblik, Hoorn, Enkhuizen en andere. Voorheen kon men van dezelfde plaatsen getuigen, dat ze waren „koninklijke steden”, welke geheele vloten uitrustten, legers bewapenden, en op gelijken voet met vreemde volken onderhandelden, vermogend en fier, trotsch op hare onafhankelijkheid”. Maar al mogen de Zuiderzeesteden, en in 't bijzonder, de boven genoemde, zich niet meer verheugen in den grooten bloei van vroeger, toch is het een feit, dat in den loop der jaren een merkbare vooruitgang valt te constateeren en vooral de beide laatstgenoemde steden in gestadigen bloei toenemen, dank zij de betere middelen van vervoer.

Van „doodde steden” is thans gelukkig geen sprake meer, en wanneer Havard nu nog eens een kijkje kwam nemen in de steden langs de Zuiderzee, hij zou vele dezer plaatsen terug vinden, bloeiende en welvarende.

In de volgende regelen hebben we het plan een bezoek te brengen aan een der Zuiderzeesteden, de oude Westfriesche hoofdstad Hoorn, wier glorie in den bloeitijd der Republiek door Vondel werd bezongen.

„De Zuider Triton heeft tot zijn trompet verkoren
De Hoofdstad van de zee, den uitgelezen Hooren”.

Voor al van de zeezijde ligt Hoorn prachtig te midden van hoog

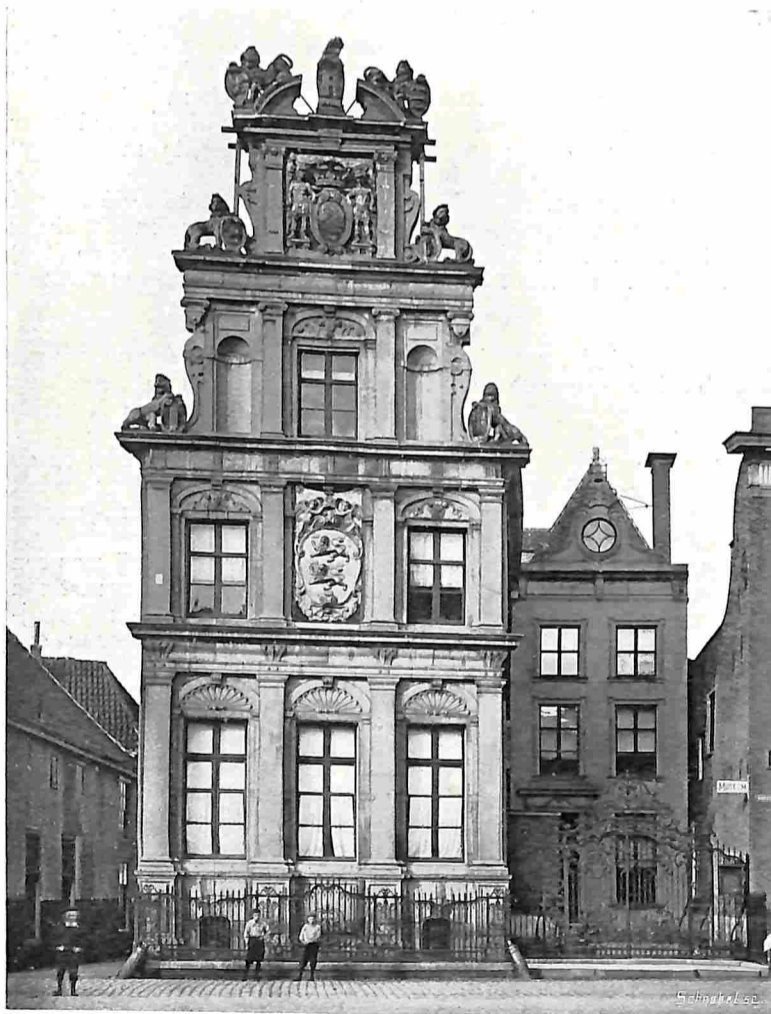

Foto Mej. A. Beerding.

HET WEST-FRIESCH MUSEUM TE HOORN.

opgaand geboomte, schilderachtig aan het Hoornsche Hop, als 't ware een lieflijk meer. Hoorn's buitenhaven biedt een heerlijk zee-gezicht. Talrijke visschersbooten wiegen daar op de zilte baren, kalm en rustig, terwijl de meeuwen het geheel stoffeeren, en met breedden vleugelslag zweven boven het blauwe water. Doch ook de stad zelf biedt veel schoons. Vooral zijn het de schoone gebouwen, met hun sierlijke gevels, die den bezoeker treffen, en jaarlijks talrijke schilders en teekenaars naar het penseel doen grijpen, om in beeld te brengen die monumenten uit vroeger dagen.

Aan de hand van den merkwaardigen gids van Hoorn zullen we eenige gebouwen, waarvan we in den tekst duidelijke afbeeldingen geven, eens nader bekijken.

Terzijde van het ruime marktplein, waarop in het midden het in 1893 opgerichte standbeeld van „Hoorn's grooten zoon”, Jan Pieterszoon Coen, verrijst een sierlijk gebouw, het *West-Friesch Museum*. In den loop der jaren werd het gebouw voor verschillende doeleinden gebruikt. Volgens een privilege aan Hoorn verleend, werd het gebouw den Proost van West-Friesland als zijn verblijf aangewezen. De naam „Proostenhuis” herinnert nog aan dit feit.

Sinds 1573 werd het de vergaderplaats van de Gecommitteerde Raden van West-Friesland, en dus van „Proostenhuis” het „Staten-Collegie”.

Nog later werd het de zetel der arrondissementsrechtbank. Vele inwoners van Hoorn spreken dan ook niet van „het Museum”, maar van „het Tribunaal”. Sedert 1878 werd het gebouw grotendeels tot Museum ingericht, dat een bezoek overwaard is. Beschouwen we thans het gebouw iets nader.

De gevel is opgetrokken van hardsteen, terwijl de ramen der beneden-verdieping ingesloten worden door vier Toscaansche pilasters en die der 2de verdieping door vier Dorische. De bovenste twee verdiepingen prijken met twee Jonische en twee Corinthische pilasters. Op de hoeken der uitstekende kroonlijsten zijn leeuwen geplaatst, die de wapens van Hoorn, Alkmaar, Enkhuizen, Edam, Monnikendam, Medemblik en Purmerend houden. In het bovenste gedeelte van den gevel zien we het wapen van Oranje, vastgehouden door twee krijgslieden, terwijl lager het wapen van West-Friesland prijkt. Daar al deze wapens zijn gepolychromeerd, wordt het effect zeer verhoogd. Vermoedelijk dateert de gevel van het jaar 1632.

Het geheel wordt afgesloten door een sierlijk ijzeren hek, stijl Lodewijk XIV.

Een ander zeer belangrijk gebouw is ongetwijfeld het Stadhuis, een waardig monument uit vroeger dagen van grootheid en bloei. Het eigenlijke gebouw dateert van 1385 en werd bewoond door Jeronymieten, ook wel Broeders van den „goeden wille” genoemd. Na eerst voor verschillende doeleinden te zijn gebruikt, werden in 1596 gorote veranderingen aangebracht, terwijl de gevel in 1613 werd opgetrokken.

Opmerkelijk is het, dat de gevel niet in een rechte lijn is opgebouwd, maar dat de beide helften onder een stompen hoek het geheel vormen.

Elke helft heeft een sierlijken top, waarop een beeld van Prins Maurits verrijst. Behalve met eenige vrouwen- en leeuwenmaskers prijken de friezen boven de vensters met de wapens van Medemblik, Edam, Alkmaar, Hoorn, Enkhuizen, Monnikendam en Purmerend, terwijl tusschen de twee toppen het wapen van Oranje, gehouden door een leeuw, zichtbaar is. Daaronder lezen we op een steen, waarnaast de wapens van Holland en West-Friesland zijn aangebracht, het jaartal 1613. De geveltrappen zijn gevuld met ornamenten. De portiek van zandsteen, alsmede de blokken van die steensoort, aangebracht boven en naast de vensters, zijn mede oorzaak, dat het geheel het oog weldadig aandoet.

Onder de vertrekken munt de raadzaal (tevens groote trouwzaal), vroeger de eetzaal der Gecommitteerde Raden, uit. De prachtige schoorsteen met de daarboven geplaatste schilderij is de grootste merkwaardigheid van deze ruimte. Het doek, voorstellende den slag op de Zuiderzee tegen Bossu, werd in 1660 door de Staten van West-Friesland aan Jan Blankerhof besteld. Het is gevat in een zeer rijke eikenhouten lijst. Dit kunstwerk, gesneden door Joannes Renema, is versierd met de attributen van de zeevaart en met de wapens der West-Friesche steden, met Alkmaar in 't midden.

De spiegels, en de eikenhouten stoelen, de 12 vergulde wandluchters en de 3 kaarskronen van verguld koper en kristal, vormen met het vermelde een deftig en sierlijk geheel.

Op het Stadhuis berust ook de „beker van Bossu”, hoog 44 c.M. Deze, later verguld, draagt het opschrift:

Rien ov contès
Je mi atens.

't geen waarschijnlijk zal beduiden:

„Een van beide heb ik mij voorgesteld, of ik moet niets, of ik moet in alles mijn zin hebben.

Herinneringen aan de verdedigingswerken der stad uit vroegeren tijd zoekt men in deze oude Veste ook niet te vergeefs.

Aan de Veermanskade verrijst de Hoofdtoren, een massaal gebouw, schilderachtig gelegen.

Vroeger stond op deze plaats een blokhuis, dat de ingang tot de haven beheerschte. Den 6den Augustus 1532 werd de eerste steen gelegd voor den Hoofdtoren.

De bouw werd goed ondernomen, op een stevig ingeheld paalwerk met balken gegord trok men hem op, aan de stadszijde van baksteen, aan den zee kant van grauwe steenen. Kosten noch

Foto Mej. A. Beerding.

DE KLOOSTERPOORT TE HOORN.

moeiten werden gespaard om het geheel een sierlijk aanzien te geven.

In 1651 voegde men aan 't gebouw een fraai torentje toe, waardoor de bekende Hoofdtoren werd, wat hij tot heden is: een aantrekkelijkheid voor toeristen van heinde en ver. In weinig reisboeken van naam wordt de „Waterpoort” gemist. Havard geeft er in zijn werk over de doode steden der Zuiderzee zelfs een afbeelding van, hoewel juist niet zeer gelukkig geslaagd.

Achter den Hoofdtoren bevindt zich het „houten hoofd”, gemaakt ten dienste der scheepvaart. Dat de noodzakelijkheid hiervan reeds vroegtijdig bleek, kunnen we hieruit opmaken, dat het eerste „houten hoofd” dateerde van het jaar 1464.

Een geliefkoosde studie voor teekenaars en schilders is ook de zoogenaamde Kloosterpoort. Bijna geheel van zandsteen opgetrokken, wordt zij geschraagd door twee Jonische zuilen. De boogdriehoeken vertoonen ons twee engeltjes, waarvan het eene een doodshoofd en het andere een zandlooper houdt. Hierboven bevindt zich een steen, waarop staat: „Het Vrouwenhuis”, terwijl op het fronton twee vrouwenbeelden zijn aangebracht. Op een schild staat het wapen van Hoorn en op den steen daaronder het jaartal der stichting 1610.

Op deze plaats moet vroeger het in 1404 gestichte St. Geertenklooster hebben gestaan, terwijl in 't begin der 17de eeuw hier een Oude-Vrouwenhuis moet zijn gebouwd.

Niet onmogelijk is het, dat eenige gebouwen van het voormalig klooster toen werden aangewezen tot verblijfplaats voor die ouden van dagen.

De Oosterpoort, noodzakelijk na de uitbreiding der stad in 1576, werd in 1578 gebouwd, zooals ons blijkt uit een steen in den gevel aan de stadszijde.

Oorspronkelijk was de poort voorzien van een plat dak. In 1601 werd er echter een woning met een spits dak op geplaatst, welke het vroeger eenigszins lompe gebouw tot een sierlijk geheel vervormde. Deze poort is de eenige nog bestaande van Hoorn's poorten en is in 1876, onder toezicht der Commissie van Rijksadviseurs, hersteld.

Gaan we de poort door, dan zien we, dat de oorspronkelijke deuren nog aanwezig zijn, terwijl we tevens opmerken, dat deze doorgang met stergewelven overdekt is. Aan de brugzijde zijn eenige wapenschilden aangebracht, waarvan twee de wapens van Hoorn en West-Friesland vertoonen. Verder zijn 4 nissen aanwezig, uit twee hiervan steken steenen kanonnen.

In de fries leest men een Latijnsche spreuk, welke beteekent: „Niets baat de waakzaamheid der wachters, niet ook de wapenen of der muren hooge tinnen, of het gedonder van het dofklankend roer, indien niet gij, o God! deze stad wilt besturen en beschutten”. Deze spreuk is ontleend aan Ps. 127 : 1.

Hiermede zullen we onze beschrijving eindigen. Of we alle monumenten uit Hoorn's bloeitijd hebben genoemd? Dit

zij verre. Doch dit weinige moge er toe bijdragen om den bezoeker van deze oude Westfriesche veste opmerkzaam te maken op het vele schoone, dat zij aanbiedt.

D.

HELDESCHE VLETTERLIEDEN.

STOERE zeelui zijn het, die Heldersche vletterlieden. Hun leven is hard, zeer hard. Slecht of goed weer, ze trekken er met hunne vletten op uit in de richting van de zandplaat „Onrust”. Daar of vlak in de nabijheid werpen ze hunne netten — de zegens — en wachten en wachten, totdat zij meenen, dat het tijd wordt van „trekken”.

Als het in het voorjaar waait en regent en hagelt, de natuur koud en guur is, loopt daar op die zandplaat de vletterman uren aan uren rond, stampvoetend, met de hooge broeklaarzen (hozen) aan, die tot onder den arm reiken, de hoed in tientallen van vormen gedeukt, de halsdoek vaster om den nek gesnoerd.

De handen slaat (beukt) hij kruislings onder den arm door op den rug, zoodat het op de ruige wollen trui klapt en klettert. Zoo houdt hij zich in de warmte.

Niets is op die kale zandvlakte, waar alleen eene reddingkaap — schuilplaats voor schipbreukelingen — staat, te krijgen. Het boterhammetje gaat droog naar binnen, alleen wat nagespoeld door een dronk water uit het vaatje, waaraan elkeen zijn mond zet aan het nauwe spongaatje.

Veel verkeert men daar in den nacht, hetgeen het leven nog harder maakt. Men slaapt in de open vlet. De doften dienen tot legerstede, een oliejas of boezeroen dient tot kussen. Eenigen tijd gedurende den killen nacht doen ze zoo, gedekt door het zeiltje of wat oliegoed, hun tukje. Of hen dat opkwikt? Waarschijnlijk wel. Men moet daaraan gewoon raken, doch het lichaam zal daarvan later wel de nadeelige gevolgen ondervinden. Eén houdt de wacht en port de anderen, als het tijd is om te „trekken” (het net op te halen).

Veelal zijn de verdiensten niet groot. Zij moeten schier geheel van de visscherij leven.

In het voorjaar, reeds beginnende in Februari, als de haring de zeegaten binnentrekt, wordt voornamelijk de haringvangst uitgeoefend.

Later heeft men de geepvisscherij en de ansjovisvangst. De vangst naar pietermannen, die men met den hengel vischt en in de laatste jaren de sardine-visscherij, wordt mede door de Heldersche vletterlieden uitgeoefend.

Hun bestaan wordt in hoofdzaak gevonden in de opbrengsten der vischvangst.

Vroeger was het anders. Toen was het bestaan veel ruimer.

Was in den zomer de visscherij slecht geweest, och, men tobde daarover niet: de winter zou alles goed maken. Dan toch kon men er vast op rekenen, dat er een schip zou stranden op een der gevaarlijke zandbanken vóór den ingang van het Marsdiep.

Men hoopte of rekende vast op de „sjouw”. Alles was daarop

Foto Mej. A. Beerding. HET STADHUIS TE HOORN.

gebaseerd. Had men geen geld om in het levensonderhoud te voorzien, men ging naar den winkelier en pofte op de „sjouw”. De winkelier gaf graag, want alles kwam terecht.

Men had er zelfs z'n „slokkie” niet voor te laten staan, want de kastelein, hij wist het: „de sjouw zou alles goed maken”. Er was geen krimp. De zeeman is royaal en weet het geld te laten rollen.

Nu is dat anders.

Zelfs rekent men niet vast meer op eene sjouw, de hoop daarop is bijna verdwenen, ja zelfs: men weet bijna zeker, dat die er nooit meer zal komen.

Ten eerste is de scheepvaart verlegd naar IJmuiden, ten tweede is het aantal zeilschepen sterk verminderd, ten derde zijn de kustlichten verbeterd en ten vierde is er de sleepdienst, om de schepen, die dan nog op de „gronden” verzeild mochten geraken, in een minimum van tijd vlot te brengen.

Al zijn hoop heeft men thans gevestigd op de haring-, geep- en ansjovis-visscherij. Vooral op de laatste soort visch bouwt men zijne goede verwachtingen en droomt men zich gouden bergjes.

Bij het binnentrekken in de zeegaten wordt het kostbare goedje reeds belaagd. Bij de zandplaat „Onrust” liggen er tal van vletten gereed om ze zoo mogelijk te bemachtigen.

Vanaf den Helderschen Zeedijk kan men de vletten als zwarte stippen zien liggen. Een enkele zet zijn sprietzeil op en maakt zich gereed om naar de haven te stevenen. Meerdere zeiltjes gaan omhoog en nu kat achter kat komen zij aangezeild. Er staat een flinke bries en de golven in het Marsdiep gaan tamelijk hoog. Het schijnt soms of het vletje, dat maar nauwelijks met het boord boven het water uitsteekt, soms door eene golf zal worden volgeslagen. En als men niet wist, dat de inzittenden zulke stoere zeelieden waren, zou men zich voor omslaan beangst maken. Geen nood echter.

Zij zijn zoo handig in het manoeuvreeren met hunne scheepjes, dat men nooit er van hoort, dat er één hunner „malheur” krijgt. De schipper is de man, die waakt over allen. Van zijn beleid hangt het welzijn der anderen, die onder het zeilen het zich gemakkelijk maken, of wel soms slapen, af.

Nog wel met veel slechter weer gaan ze naar buiten en met eene stranding durven ze ook best het zeegat uit te steken met die notedopjes.

Zij zijn zoo zelfbewust in hun zeemanschap, dat het besturen van en manoeuvreeren met hunne vaartuigjes hun kinderwerk schijnt.

De vletten kruipen bij elke golf op en plonsen daar overheen en verdwijnen op een gedeelte van den mast na in de holte tusschen de golven; dan weer rijzen ze, dan weer dalen ze.

Ze komen nader. Duidelijker ziet men de menschen in de vlet, lui uitgestrekt op de doften, hangende tegen het boord.

De eerste vlet doet zijn laatste „gang” naar de haven. Al spoedig is zij binnen. Het zeiltje wordt ingehaald en om den mast gewikkeld, de fok wordt neergelaten en de mast uit de doft gelicht en neergelegd.

Gauw een „eindje” aan den meerpaal en daar ligt het vaartuigje met zijne vracht.

Op den wal staan verschillende karren met koek, sigaren, bier, zuur, enz., klaar om de vletterlieden, die hongerig zijn van het lange wachten op „Onrust” en „de Hors”, van voedsel te voorzien.

De meesten springen dadelijk uit de vlet. Zij hebben nog de lange hozen aan en bewegen zich zeer moeilijk in die Goliath's laarzen. Anderen hebben die uitgetrokken en loopen op klompen, met groote slobkousen over de broek.

Een gedeukte hoed is schier van allen het hoofddekseel, dat zij in vreemdsoortige vormen dragen. Een halsdoek is mede van allen een kleedingstuk.

Dadelijk worden de karren bestormd en ieder grijpt en grist in den koekvoorraad, of wel pakt een augurk uit het zuur.

Ook het café'tje van Smit — het Wieringer en Texelsche Veerhuis — krijgt aldaar bezoek en een „slokkie” of een kop „koffie” of „melk” wordt genuttigd.

Het wordt zeer bedrijvig op den kant. Karren, beladen met manden, rollen aan en rijden heen en weer.

Om den afslager en „veilder” vormt zich een groep vischkoo-

pers en met onveranderlijke kalmte wordt er geroepen: — „Hoeveel, Kees — hoeveel duizend, of — hoeveel tal?”

Het antwoord luidt bijv.: 50.000 of een last haring.

De veilder begint:

— „50.000 ansjovis.

„Acht en een half, Acht veertig, acht dertig.....”.

Ongelooft snel ratelt zijn mond en voor niet-ingewijden is het onmogelijk hem te volgen.

— „Mijn”! klinkt het en, afgeloopt is die partij, tot men aan eene andere begint.

Het lossen gaat intusschen zijn gang.

Met een beugelnet scheidt men haring of ansjovis in eene mand en werpt dan den inhoud op een kar, waaruit de visch geteld wordt in manden, die een tal haring of duizend stuks ansjovis kunnen bevatten.

Aan kwinkslagen, ruwe en boertige taal ontbreekt het niet.

Is 't wonder, dat daar enkele knopen gelegd worden?

Het leven is zoo ruw en kleurloos. De omstandigheden, waaronder deze menschen leven, maakt dat hunne manieren, hunne taal niet gepolitoerd zijn.

Allen zijn ze royaal, allen goedgeefsich, allen vroolijk, allen ruw in hunne uitdrukkingen, allen stevig gespierd en rap in hunne bewegingen.

Jongens krioelen tusschen allen en alles in en trachten uit het

uitschot nog zooveel weg te ganneven, dat moeder nog een bakzoodje heeft. Wat ouderen, jongens van een jaar of twaalf tot zestien, trachten den kooper van ansjovis te paaien om te mogen „koppen”, dat is: de ansjovis van den kop te ontdoen.

Zij, die voor het „koppen” worden aangesteld, loopen al spoedig rond met een voorschot van eene oude mat of ouden zak en doen uitgelaten, in het vooruitzicht iets te kunnen verdienen.

Het loopt al tegen den avond vóór dat de eerste kar met ansjovis onder luid gezang der jongens naar het vischpakhuis wordt opgebracht.

Verleden jaar was de vangst ruim. Enkele vletten hadden een flinken voorraad ansjovis, andere daarentegen eenige tien- of honderdtallen.

Het wisselde nogal af.

Niet allen hadden een goed voorjaar. Enkele echter loopt het altijd mee.

Eene groep van vier vletten, genaamd „De Gouden Ploeg” waren bijzonder gelukkig. Op een enkelen dag brachten zij over de 200.000 ansjovis aan, die voor goed zeven gulden per 1000 stuks werden verkocht. Voor een 1400 gulden werd er dus dien dag besomd. Men vergete echter niet, dat die som in 54 deelen ging.

Men berekende, dat door sommigen in twee maanden tijds meer dan driehonderdvijftig gulden was verdiend. Voor die menschen een buitenkansje.

„Beter dan de „Serbia” *) verklaarde één hunner. „Wat we daarvan hebben gedokt, beteekent niets. Weinig te juttien en van hetgeen je nog gejut hebt, krijg je niet de helft in handen. Neen, dan beter de ansjovis, dan weet je waar je op kunt rekenen”.

Blijde stemming heerschte onder de, steeds vijf bij vijf stuks ansjovis tellende mannen. De handen groezelig en vol van schubben, de sigaar in den mondhoek geklemd, zwart van vocht — toch eene sigaar, een teeken van „het kan lijden” in den mond.

Als de haring is uitgeteld, wordt ze in manden op wagens geladen en naar het station gebracht, vanwaar ze grootendeels naar Duitschland vervoerd worden.

De ansjovis wordt te Nieuwediep gezouten en in ankers gelegd.

Na lossing wordt de vlet schoongemaakt, de riemen worden opgenomen en een zeemansliedje zingend, roeit men met kalmen slag naar achter in de haven van het Nieuwediep, om naar „moeder de vrouw” te gaan, die de „piepers” reeds heeft opgehangen.

Nu, 'n warm potje is ruimschoots verdiend.

*) De Deutsche stoomboot, die verleden jaar op den Haaks strandde en van welke stranding Brusse zoo'n eigenaardige beschrijving gaf in „Onder de Menschen.”

Foto Mej. A. Beerding. DE OOSTERPOORT TE HOORN.

SPINNEN ALS LUCHTSCHIPPERS.

(Vervolg). SNIJDERS.

IN zijn Sartor Resartus herleidde Carlyle de filosofie van de menselijke beschaving tot een kwestie van kleeding. Men moet toegeven, dat de kunst om verschillende maatselsamen te stellen, die den mensch beschutten, een voor-naam ding is in het leven.

Zelfs de bouwkunst dankt een deel van haar ontwikkeling aan de gewoonte van 't kleermaken, wanneer men dit begrip in ruimeren zin opvat. Want, zooals onbeschaafde volkeren nog wel plegen te doen, beschutte de primitieve mensch zich en zijn gezin met een omhulsel gemaakt van twijgen, bladen en grassen. Op een hoogere trap van beschaving woonde hij in tenten, die niet anders zijn dan huizen met een soort naald gemaakt. De nomade, de soldaat, de pionier, de man der wetenschap nemen nog dikwijls tot veldtenten hun toevlucht.

Dit is de ontwikkeling van de instinctieve gave, die de oorspronkelijke mensch er toe leidde zich met een voorschoot van vijgebladeren te kleeden. Maar deze gave is niet uitsluitend het bezit van den mensch. In het begin van zijn bestaan deelden sommige lagere orden deze met hem. De mensch is vooruit gegaan, de dieren zijn blijven staan in de vijgeblad-periode. Dit verschil is van onmetelijke beteekenis en wijst op een onoverkomelijken afstand tusschen hen. Toch moet een terugblik naar „de rots waaruit wij gehouden zijn” — als het waar is, dat wij gehouden zijn uit de ontzagelijke oorspronkelijke massa levensstof — een ruimer belangstelling en medegevoel wekken voor onze nederige broeders, die met ons de aarde bezitten.

Als het vaardig gebruik van verschillende soorten natuurlijke draden bij de constructie van woningen als een bewijs van kleermakersdieren gerekend worden. Het lange, op een kous gelijkende nest van den Philippijnschen wever is een mooivoorbeeld van 't gebruik van droge grassen door een bewerking, die zeer veel heeft van het huiselijke „stoppen”. De „vireo” verzamelt het zijden weefsel van spinnewebben, trekt het uit, draait het ineen en weeft er haar nest van. De „Baltimore oriole”, een lijstersoort, heeft dezelfde vernuftige manier en gebruikt als naald zijn snavel en grassen als draad, en maakt aldus zijn aardig hangend nest. Maar hij heeft de meerdere voortreffelijkheid van kunstmatige vezels leeren kennen, want koordjes, touwtjes, zijden en katoenen draden worden bruikbaar gemaakt tot het samenstellen van den zak, waarin hij zijn huishoudelijke schatten bewaart.

De merkwaardigste bekwaamheid van vogels op snijdersgebied is misschien wel die van den Snijdervogel, een kleine Aziatische soort. Als de snijdervogels op de huizenjacht zijn, kiezen zij een plant met groote bladen, bijv. van den omvang van een mannenhand, die zij tot een zak maken om er hun kinderkamer in te installeren. Zij nemen de vrucht van de katoenplant, zegt men, en spinnen die werkelijk met hun snavel en pooten tot draad, waarmee zij de randen van het gekozen blad letterlijk samen-naaien. Deze zak wordt gevuld met veeren en dons en daarin

legt het vrouwtje haar eieren en voedt zij haar kinderen op.

Dit nest, waarin de hulpbehoevende jongen gekoesterd worden, herinnert ons aan de eigengemaakte wieg, die de Indianenmoedervoor haar kind gebruikt, en die zij gewend is in een boom op te hangen, zooals de vogels dat doen en om dezelfde reden misschien.

De woningen van vele spinnen zijn voorbeelden van snijderskunst.

Evenals de snijdervogel vinden ook de kinderen van Arachne hun grondstof dicht bij de hand,

klaar gemaakt in de weefstoel der natuur. De wijze, waarop zij de bladen van struiken en boomen, grashalmpjes en de stengels van verschillende planten bewerken, getuigt van hun bedrevenheid. Een van onze meest ervaren spinnenhutmakers is de bevallige Kringwebwever, de *Epeira trifolium*. Laat ons de werkwijze van een hunner beschouwen. Hier is een groot eikenblad, dat juist wiegelt boven de plek, die zij voor haar nest gekozen heeft. Onze *Epeira* heeft acht handen tot hare beschikking, ja, we kunnen zeggen tien, want de tasters — één aan iedere zijde van den kop — doen ook dienst bij het aanpakken, draaien en vasthouden. Zij schijnt dus nog in 't voordeel te zijn bij een menselijke naaister, die slechts vier handen heeft, al hebben dat bovenste paar het onvergelykelijke voorrecht van tien vingers, en het laagste is dank de eeuw der naaimachine haast even nuttig als het bovenste. Maar ook de handen, of zooals ge-

woonlijk gezegd wordt de pooten van onze spin zijn bewonderenswaardig toegerust voor haar werk. Keurig kan ze haar materiaal vatten en vasthouden als tusschen duim en vinger. Beginnende bij den stengel, waar ze gemakkelijk loopen kan, grijpt ze met haar pooten de onderkant van een blad, en haar voorpooten uittrekkende, trekt ze de twee randjes tot elkaar. Nu wordt door het spintoestel een van de wondervolste en mooiste werktuigjes van de natuur, een vloeibaar zijden straal uitgeworpen. Deze blijft kleven aan 't blad en verhardt ineens tot een fijn wit schijfje, dat dienst doet als knoop van het naaigaren. Het achterlijf om-draaiende verandert *Epeira* van

houding, vat de tegenovergestelde zijde van 't blad met haar achterpooten en maakt de draad daaraan vast. Aldus is de eerste rijgsteek gemaakt, en een slauw gebogen vorm is aan het blad gegeven. Heen en weer met beurtelingsche bewegingen van pooten en het spintoestel naar het nog vrije gedeelte van 't blad, gaat het werkzame diertje voort, al maar kruisende, terwijl zij haar draden korter aanhaalt en spant, de randen van het blad bij elkaar gebracht en bewerkt zijn en de sierlijke, klokvormige tent gemaakt is. Daar kruipt de spin in en door een bewerking, die de dames Japansch borduren zouden noemen, maakt zij een zachte wit-zijden voering. En dan met haar kop gekeerd naar het front van haar miniaturtent en haar voorpooten uitgestrekt, grijpt ze den sterken draad, die haar verbindt met het middenpunt van haar web, en controleert haar fijne structuur, die voor aanraking bijna even gevoelig is als zenuwweefsel. Dikwijls moet de tent van verscheidene bladeren of van een bosje grassprietjes of varens gemaakt worden. Dan wordt de werkwijze ingewikkelder, maar in hoofdzaak is zij toch hetzelfde.

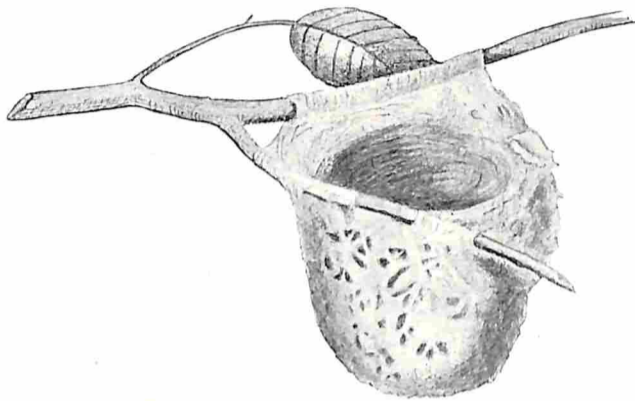
De verschillende deelen van het materiaal, die een geheel zullen vormen, worden door een aantal draden geleidelijk tot elkaar gebracht, totdat zij alle saamgetrokken zijn; dit hechtwerk wordt zoowel op de binnen- als op de buitenzijde van het blad toegepast. Het wordt niet alles in eens gemaakt. De tent wordt verbeterd, vergroot en versterkt, als het dier groeit, of als de omstandigheden het eischen, evenals dat gebeurt met menselijke woningen. Altijd schikt het zich naar de omgeving.

Hetzij één of twee bladeren, of een bosje bloemen, grassen of varens de gekozen grondstof zijn voor haar tent, met haar zijden draden voegt de spin de deelen samen met ruwe, maar juiste handigheid.

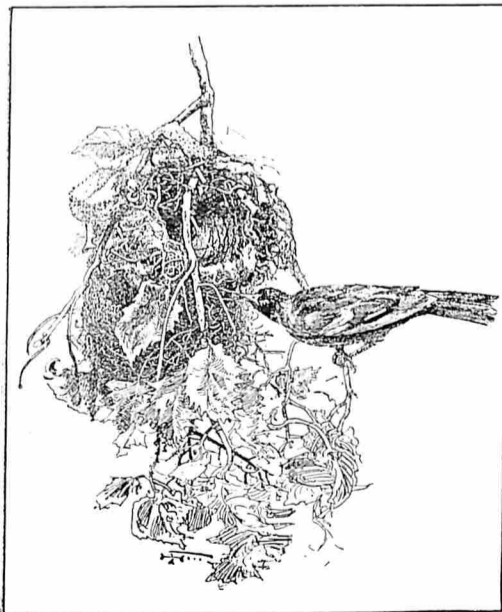
Als we deze manier van net maken tot het snijdersvak rekenen, dan hoort dus de spin tot het gilde. De jachtnetten van het oude Egypte waren zóó fijn, dat men een net, dat een veld kon omspannen, door een vingerring kon halen.

Arachne's zijden weefsel zou, als het een dergelijke behandeling kon doorstaan, van nog grooter fijnheid bevonden worden. Zeker overtreft geen kantwerksterskunst in schoonheid en fijnheid sommige van deze valstrikken, die onze gewone veld- en tuin-spinnen 's zomers dagelijks in weiden en boschjes spinnen, en wel in zulk een aantal, dat de natuur, als zij besprenkeld is met dauw of mist, met een wit zijden sluier bedekt lijkt.

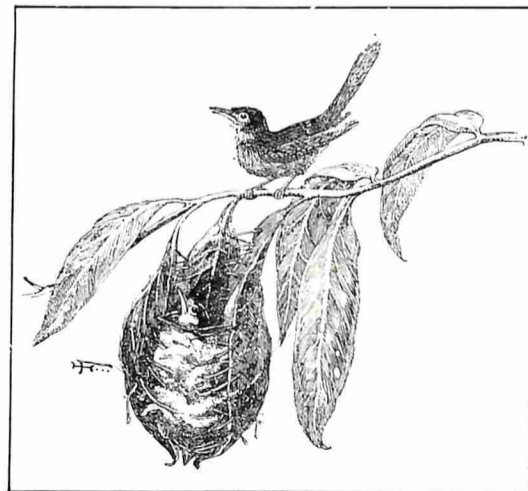
De moederspin

NEST VAN DE „VIREO”, GEWEVEN VAN, EN BEVESTIGD MET SPINSEL.

NEST VAN DE BALTIMOORSCHLIJSTER.

NEST VAN DEN SNIJDROGEL.

SPINNETENT VAN
BLAD GEMAAKT
(EPEIRA TRIFOLIUM).

heeft echter nog méér overeenkomst met haar menschenlijke zuster. Moederliefde en zorg zijn de banden, die verschillende deelen van het natuurleven verbinden.

Er is niets lieflijkers dan een moeder, die haar kinderen kleedt met de kleertjes door haar zelve gemaakt. Het geluk, de hoop, de innige teederheid, die haar ge-laas verhelderen en uitdrukking vinden in lachjes, zachte liefkozingsen, en de kussen, die zij op gezicht, lichaampje en rose vingers en teentjes drukt, hebben als uitingen van verrukking in liefde blijkbaar geen overeenkomst met het werktuigelijke handelen van de moeder-spin. En toch, zij kan een vergelijking doorstaan, wat betreft de bedrevenheid in haar kunst, de schoonheid van haar werk, haar geduld en haar zelfopoffering, tot zelfs in den dood.

In al wat door natuurlijke begaafdheid gemaakt wordt, is er niets hooger van artistieke waarde dan de zijden kleertjes, die de moederspin voor haar kinderen weeft. Haar eieren worden met het zachtste zijden dons omwonden, bedekt met zijden dekens en lakens en dan nog beschut door een waterdicht omhulsel. Dit zijn niet alleen de wiegekussens en -kleedjes voor de eieren, maar tevens de windsels voor de naakte jongen, als ze pas zijn uitgekomen. Evenals moeders in het menschenras, schept de moederspin behagen in heldere kleuren. De vaasvormige cocon van de prachtige oranje Argiope (Argiope aurantium) bestaat uit drie kleuren van zij — wit, bruin en geel. Andere soorten gebruiken zij van zachtgroene tint; maar wit en geel zijn de meest voorkomende kleuren.

Sommige der in Amerika inheemsche spinnen bouwen om hun moederlijk eiernest of cocon een woontent, die de moeder bewoont en die later door de jongen betrokken wordt.

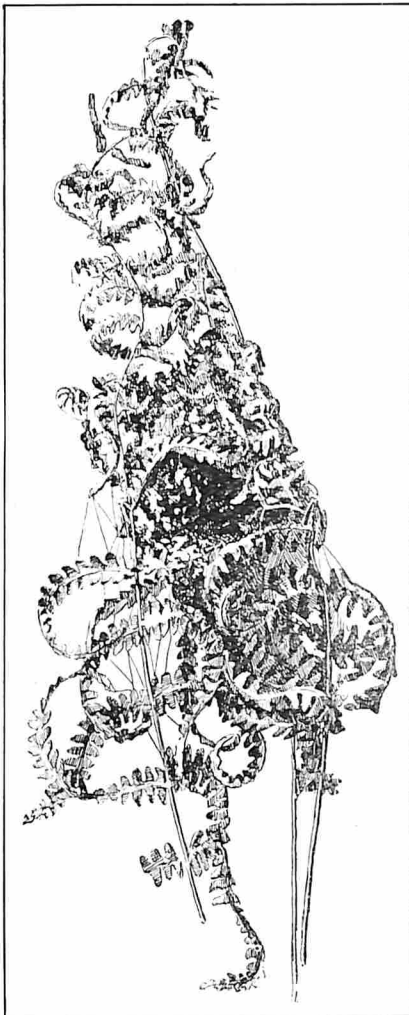
Dit is een gewelfde tent of buis, of een dikke holle massa donzige zijde, die de eieren omkleedt.

Hiervan vindt men goede voorbeelden bij de Springspinnen.

Een belangwekkend soort onder de buitenlandsche spinnen is verder nog een Venezuelaansche Theridioid, door Eugène Simon als Anelosimus socialis beschreven. Vele honderden van hen spinnen een gemeenschappelijk, zacht en doorschijnend web van een weefsel, zoo dicht als van de gewone Amerikaansche Agalena noevia, wier trechtervormige webben zoo veel voorkomen in graveldelen en langs paden en wegen in Amerika.

Op het eerste gezicht lijkt het meer op het werk van rupsen dan van spinnen. Het inwendige is door zijden schotjes verdeeld in regelmatige hokjes. De Eiercocons zijn vlokke ballen, die door een zacht net van draden met het gemeenschappelijke web verbonden zijn. Deze kolonie-woning bereikt enorme afmetingen, zoodat zij zelfs een geheelen kofieboom kan omhullen.

Het schijnt een groote stap van de spin met haar geweven zijden tent en de van zijde gemaakte windsels voor haar kinderen, tot de larven en motten van andere insecten, maar toch is het een natuurlijke stap, als men de bouw en leefwijze nagaat. Een spin is een insectenlarve in een lager stadium van ontwikkeling, of men zou misschien beter kunnen zeggen, in een ander stadium van transformatie.

WONING VAN EEN SPIN IN EEN
VARENBLAD.

ROBBENVANGST.

„Dood aan de robben”, zoo luidt het van regeeringswege. Laat mij u zeggen hoe de regeering zoo wreedaardig kan zijn. De rob heeft de gewoonte om tot onderhoud van zijn lichaam, veel voedsel, bestaande uit visch, tot zich te nemen. De mensch — het meest egoïstische wezen op onze planeet — ondervindt daarvan nadeel. De visscher klaagt steen en been, dat de rob of zeehond hem zooveel nadeel bezorgt en wijl het belang van den zeehond moet achterstaan bij dat van den mensch, zoo is, van laatstgenoemden kant, den rob de dood aangezegd. O, dat het belang van alle wezens hier op aarde moet wijken voor dat van den mensch! Houden ook wij niet, evenals de robben, van een middeltongetje, of van een tarbotje, of van een scholletje? Daarenboven komt nog, dat de zeehond voor zijn bestaan hoofdzakelijk visch behoeft en dat wij — volgens de vegetariërs — het gerust zonder visch of dierlijk voedsel kunnen stellen.

Wee ons, zoo eenmaal de visschen, vogels, koeien, varkens,

enz., de macht hier op aarde in handen krijgen! De wrake is zoet, en wat zal ons lot worden? Maar met deze beschouwing dwalen we van het eigenlijke onderwerp af. Ook de visschers doen alle moeite om de robben te verdelen, wijl ze dikwijls de visch uit de netten weghalen en bovendien die netten stuk bijten, zoodat ze dubbele schade lijden. Om echter een rob te vangen, kijk, dat gaat nog niet zoo gemakkelijk.

Voor het dooden en het aangeven van een zeehond stelt de regeering eene premie van f 2.50 of f 3.— beschikbaar, al naar het een mannelijk of vrouwelijk exemplaar is. 't Is dus te begrijpen, dat er, om die premie te verkrijgen nogal eens jacht op deze dieren wordt gemaakt.

De rob houdt zich het liefste op een der zandplaten in onze zeegeten op. Bij ebbe trekken ze naar de zandplaten, wachten tot het water zoover gevallen is, dat de bank bloot komt en vlijen zich dan in troepen op die plaat.

Denkt nu niet, dat ze dat zonder overleg doen. Aan den meest steilen kant van de zandplaat vlijen ze zich neer om zich in het zonnetje te koesteren. Ze doen dit, omdat, indien er „verraad” is, zij zich direct van den steilen kant in het water kunnen laten plompen. Hadden ze zich op de zachtellende zijde van de bank neergevlid, dan hadden ze, daar het water al meer en meer daalde, bij een overval, al kruipende en springende op de vinnen, een geducht eind af te leggen. In dien tijd had de jager eene mooie gelegenheid hen te overvallen.

De mensch, die zich altijd wijzer gevoelt dan een dier, is aan het „prakkizeeren” gegaan en heeft iets uitgedacht om die robben toch op die manier te pakken te krijgen.

Hij spant n.l. bij vloed een net aan den steilen kant van de zandplaat. Komen met ebbe de robben zich neervlijen, dan verschijnt hij en schiet op de zeehonden, die zich hals over kop in zee laten plompen. Is er een, die even is aangeschoten, dan raakt hij in het net en wordt zoo gemakkelijk eene prooi van den jager.

Een andere, meer wreedaardige manier is deze. IJzeren pennen met scherpe punten worden onder water vastgemaakt. De rob zwemt er overheen en zoekt zijne koesterplaats op. Het water valt, de jager verschijnt en drijft den rob in de richting waar de pennen staan. Deze, in zijne gejaagdheid, werpt zich tusschen en op de pennen, verwondt zich en blijft liggen, zoodat hij eene zekere prooi van den jager wordt.

Om in de nabijheid van een rob te komen, is een heele toer.

Liggen ze bij troepen, dan houdt er één de wacht. De andere koesteren zich in het zonnetje. Is er verraad, dan blaast de „uitkijk” alarm en alle haasten zich naar zee, hun element.

Altijd moeten ze van den lijkant, d.w.z. beneden den wind, worden aangevallen, daar de robben over uiterst fijne reukorganen beschikken en op tamelijk grooten afstand een menschelijk wezen in den nens krijgen.

Het gebeurt wel, dat er levende zeehonden worden gevangen, doch dit zijn dan meest jonge exemplaren. De oudere zijn al te slim en kennen de krijgslisten van den mensch. Als er een levend wordt gevangen, is het meestal een afgedwaald jong, dat zich op het strand of de zandplaat in het zonnetje ligt te koesteren en, onbekend als het nog is met de wreedaardigheid van den mensch, legt het zich daar kalm te slapen. De mensch overvalt het robje en weet het,

dikwijls onder hevige spartelen en bijten, in een zak of mand te krijgen.

In den regel trekken ze bij heele kudden en er zijn robben van groot gewicht onder. 't Is niet zeldzaam, dat een oude rob een gewicht van 200 pond heeft.

Na het inleveren van de vinnen, waarop de premie kan worden toegekend, wordt de rob door den jager ten eigen nutte gebruikt. De rob wordt ontdaan van zijn velletje en het vet wordt gesmolten tot traan, hetgeen dan dikwijls wordt gebruikt als medicijn en ook als smeer voor laarzen, enz. Het velletje wordt gelooid en gebruikt als tabakszakjes, voor pantoffels, kleedjes, bedekking van kippenhok, enz.

Of de robben, door het stellen van eene premie, vernietigd zullen worden? Zooals gezegd, ze zijn moeilijk te vangen en er zijn ontelbare exemplaren.

Dat ze ontzettende schade berokkenen aan den visscher laat zich begrijpen.

En daarom: „dood aan de robben!”

W. J. M.

SPIN IN EEN LAURIERBLAD.